

Može li se utjecati na promjenu rada Hrvatske zaklade za znanost?

Komentar

Gojko BEŽOVAN <https://orcid.org/0000-0002-7543-6875>

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

gojko.bezovan@pravo.hr

UVOD

Hrvatska zaklada za znanost od 2015. do 2019. godine financirala je više od 1000 projekata u vrijednosti otprilike 484 milijuna kuna, a financirala je i razvoj karijera gotovo 700 doktoranada s više od 164 milijuna kuna. Samo tijekom 2019. godine za financiranje nacionalnih i međunarodnih istraživačkih projekata te razvoja karijera mladih istraživača isplatila je 192,2 milijuna kuna (Hrvatska zaklada za znanost, 2020a). Alternativni nacionalni izvori financiranja znanstvenih istraživanja i razvoja karijera mladih istraživača zanemarivi su, unatoč velikoj potražnji za njima – što primjećuje i autor ovog rada kao član Uprave Zaklade Adris koja se bavi akademskom filantropijom. No, i akademska filantropija, kao dio privatnih inicijativa u financiranju znanosti i istraživanja, u Hrvatskoj je skromna i nije dio javnih rasprava (Bežovan, 2019).

Dakle, Zaklada je ključni dionik za razvoj naše akademske i istraživačke zajednice, a ta ista zajednica gotovo da i nema utjecaja na njezine programe rada. U slučajevima nezadovoljstva korisnika uslugama Zaklade, od transparentnosti evaluacijskih procedura pa do često nerazmjernih administrativnih zahtjeva kojima se opterećuje istraživače, ne postoji odgovarajući način da ti isti korisnici – znanstvenici i istraživači – doprinesu poboljšanju rada Zaklade. Stoga je svrha ovog teksta otvoriti javnu raspravu kojom bi se razmotrili neki od problema koji se pojavljuju u radu Zaklade te pozvati sve dionike, znanstvenike i istraživače, vodstvo Zaklade te članove panela, kako bi se pridonijelo razvoju bolje prakse učinkovitog i djelotvornog financiranja istraživačkih projekata.

U tekstu se kratko osvrćemo na osnivanje Zaklade i njezin dosadašnji rad. Zatim donosimo rezultate istraživanja o radu Zaklade te ističemo neke od problema koje su u radu Zaklade istaknuli članovi hrvatske akademske zajednice. Potom se izlaže autorovo iskustvo na temelju vrednovanja njegova projekta “Izazovi hrvatske socijalne države i uloga lokalnih dionika u nošenju s novim socijalnim rizicima”,

a kojim je dovedeno u pitanje očekivano, kompetentno vrednovanje predloženog projekta. Na kraju, tekst završavamo preporukama za jačanje akademske filantropije te za učinkovitiji i djelotvorniji rad Hrvatske zaklade za znanost.

NASLJEDSTVO HRVATSKE ZAKLADE ZA ZNANOST

Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj Republike Hrvatske, od 2010. Hrvatska zaklada za znanost, osnovana je kao državna zaklada 2001. godine bez javne rasprave (Bežovan, 2001).

Naša je Zaklada mukotrпно uspostavljena. Državna je revizija davala opaske glede sredstava Zaklade koja su se oročavala u bankama, a nisu stavljena u funkciju ostvarivanja njezinih ciljeva (Šiber, 2020). Nadalje, Strateški plan Zaklade 2014. – 2018. usvojen je u Hrvatskom saboru bez prethodnih rasprava u akademskoj zajednici.¹ Informacije o raspravama koje se tiču rada Zaklade uglavnom ne dolaze do akademske javnosti. Tako je bilo s raspravom na Odboru za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskog sabora održane u ožujku 2020. o temi: “Hrvatska zaklada za znanost u dijalogu s dionicima akademske zajednice – izazovi i perspektive budućeg rada.”

Akademskoj je javnosti možda poznato kako je vodstvu Hrvatske zaklade za znanost još 2018. godine istekao petogodišnji mandat. Naime, Statut Zaklade, članak 19. kaže, ako članovima Upravnog odbora istekne mandat, a Hrvatski sabor ih ne razriješi dužnosti, odnosno ne imenuje nove članove, članovi Upravnog odbora obavljat će svoje dužnosti do odluke o imenovanju članova, odnosno do odluke o razrješenju. Navedene odredbe Statuta suprotne su odredbama Zakona o hrvatskoj zakladi za znanost, članak 8. koji kaže, “Mandat članova Upravnog odbora traje pet godina s pravom jednog ponovnog izbora.” (Hrvatska zaklada za znanost, 2020b).

¹ U vrijeme donošenja ove strategije, autor teksta je konzultirao nekoliko ravnatelja javnih instituta iz društvenih znanosti koji su mu potvrdili da o donošenju ovog dokumenta uopće nisu bili obaviješteni.

ŠTO SU REKLA ISTRAŽIVANJA O RADU HRVATSKE ZAKLADE ZA ZNANOST?

U istraživanju skupine uglednih istraživača (Švarc i dr., 2018) s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, provedenom na uzorku od 294 ispitanika koji u glavnim crtama odražavaju znanstvenu zajednicu s obzirom na zastupljenost znanstvenih disciplina, spol, dob i mjesto zaposlenja, zaključuje se kako su stavovi ispitanika o doprinosu Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ) unapređenju znanstvenog rada poražavajući. Pritom su istraživana četiri aspekta utjecaja HRZZ-a na znanstveni rad: povećanje kvalitete projekata, povećanje znanstvene izvrsnosti, unapređenje metoda evaluacije i smanjenje utjecaja interesnih grupa na znanstvenu djelatnost. Pritom, na skali od 1 do 4, niti jedan aspekt nije dosegao veću srednju vrijednost od 1.8, a to govori da je, prema viđenju predstavnika akademske zajednice, HRZZ “nimalo” ili “u manjoj mjeri” pridonijela kvaliteti znanstvenog rada.

Pritom je najslabije ocijenjen četvrti aspekt – smanjenje klijentelizma u znanosti (ortački akademizam) gdje najviše istraživača, čak 73% drži da Zaklada nije pridonijela smanjenju klijentelističkih veza (utjecaju interesnih grupa) u znanosti. Usto, iz stavova ispitanika proizlazi da je Zaklada nekompetentna, pretjerano birokratizirana, više joj je stalo do forme nego do postignutih rezultata i uspješnog odvijanja projekata. Zaklada se također opisuje kao netransparentna institucija sa sumnjom na klijentelističke i koruptivne utjecaje.

Sudionici fokus grupa u ovom istraživanju vide da je najveći problem Zaklade nekompetentnost, odnosno radikalna nedostatak kvalitetnih recenzenata za ocjenu projekata. Ističe se i problem smanjivanja sredstava kojima se financiraju znanstvena istraživanja.

Nakon ovoga, novije istraživanje (Getoš Kalac, 2020) o stavovima voditelja projekata, 89 ispitanika, koje financira Zaklada, izazvalo je veliku buru u javnosti. Najčešće pritužbe na rad Zaklade iznesene u ovoj studiji odnosile su na: ekstenzivnu birokraciju, virtualno zlostavljanje (engl. *cyberbullying*), bezličnost u komunikaciji, arbitrarnu transparentnost, apsolutni autoritet i besmislene zahtjeve Zaklade. Nalazi ovog i ranijeg istraživanja govore da se voditelji projekata u komunikaciji sa Zakladom osjećaju nelagodno, na njih se gleda s nepovjerenjem, kao da su nešto ukrali pa se trebaju braniti.

Konačno, nezadovoljstva istraživača, osobito procesom vrednovanja projekata, često su bila temom novina i na internetskih portala. Prilično opsežna građa o tim problemima prikupljena je i na mrežnoj stranici fizičara Antonija Šibera, a motivirana je lošim iskustvima ovog znanstvenika sa Zakladom (Šiber, 2020). Šiber (2021) je također poslao pismo ministru Radovanu Fuchsu skrećući mu pozornost na nedavni tekst prof. dr. Borisa Labara (2021) u kojem se ovaj osvrnuo na način rada i

proces recenzije projekata predloženih Zakladi. Šiber ističe kako Labar postupak ocjenjivanja znanstvenih projekata predloženih Zakladi drži netransparentnim te pod snažnim utjecajem partikularnih i osobnih interesa. U pismu se ističe, “Prijavljivati projekte instituciji koju vode takvi ljudi i lobiji zapravo je kazna i poniženje za sve znanstvenike koji pokušavaju korektno i društveno odgovorno obavljati svoj posao.” (Šiber, 2021). Na kraju, Šiber se nada da će ministar moći nešto učiniti glede tih problema koji se neće spontano razriješiti, jer sustav koji je uspostavljen u Zakladi jamči svoju reprodukciju i propagaciju.

Očito i pod utjecajem nezadovoljnih dionika, Ministarstvo znanosti i obrazovanja pokrenulo je promjene, a nedavno je završilo e-savjetovanje o Nacrtu prijedloga Zakona o Hrvatskoj zakladi za znanost – obrazac prethodne procjene.² Između ostaloga navodi se, “... dvostupanjski proces evaluacije u kojem djeluju kao filter za međunarodnu recenziju mogu nenamjerno isključiti nove ideje iz razmatranja, a nove ideje su najvažnija komponenta znanstvenih istraživanja. S obzirom na endogenu strukturu znanstvenih i stručnih povjerenstava Zaklade i malu istraživačku zajednicu u Hrvatskoj, ovakav ustroj provedbe programa Zaklade često pokreće pitanja povjerenja i percepcije sukoba interesa.” Dakle, u resornom su ministarstvu svjesni pitanja povjerenja glede procesa vrednovanja predloženih projekata.

Nadalje, ističe se kako je resorno ministarstvo naručilo istraživanje od Svjetske banke “Pregled javnih rashoda za znanost, tehnologiju i inovacije” gdje su dane preporuke o oblikovanju i provedbi programa financiranja znanstvene djelatnosti Zaklade. Međutim, preporuke Svjetske banke Zakladi ne spominju Zakladu. Tu se zapravo ne predlaže ništa relevantno, a što bi pomoglo u jačanju Zaklade kao učinkovite i djelotvorne institucije (The World Bank, 2019). Poduzetni i odgovorni istraživači čitanjem izvješća trebali bi osjetiti nelagodu te se upitati zašto ministarstvo nema povjerenja u domaće istraživače koji bi bolje proveli takav projekt i koji bi bio vlasništvo naše akademske zajednice. Zanimljivo, u toj se studiji ne navode ranije spomenuti rezultati istraživanja Švarc i dr., s Instituta Ivo Pilar.

² Vidjeti: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020) <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=14885>

VREDNOVANJE PROJEKTA “IZAZOVI HRVATSKE SOCIJALNE DRŽAVE I ULOGA LOKALNIH DIONIKA U NOŠENJU S NOVIM SOCIJALNIM RIZICIMA”

Kao što je već sugerirano, Zaklada provodi dvostupanjsko vrednovanje projekta. U prvom krugu vrednovanja paneli za vrednovanje vrednuju projektne prijedloge (gdje je ključna uloga tzv. Proširenog sažetka), nakon čega donose odluku o upućivanju ili neupućivanju punih projektnih prijedloga u drugi krug vrednovanja (istorazinsko vrednovanje). Ako paneli procijene da projektni prijedlog treba uputiti u drugi krug vrednovanja, prijedlog se odmah upućuje u daljnji postupak, o čemu se dostavlja obavijest predlagateljima. Ako paneli ne preporuče upućivanje projektnog prijedloga u drugi krug vrednovanja, dužni su to pismeno obrazložiti. Odluku o neupućivanju u daljnji postupak vrednovanja donosi Upravni odbor Zaklade, a obavijest o odluci, uz obrazloženje procjene panela dostavlja se predlagatelju.

Za svaki projektni prijedlog koji se upućuje u istorazinsko vrednovanje, drugi krug, potrebno je osigurati dvije recenzije. Recenzije se dostavljaju predlagateljima po završetku cijelog postupka vrednovanja. Samo projektni prijedlozi za koje su stigle dvije pozitivne recenzije mogu biti preporučeni za financiranje.

Nakon što svaki panel izradi svoju rang listu, koordinatori svih panela na razini znanstvenih područja na sastanku utvrđuju konačne rang liste projektnih prijedloga koji se predlažu za financiranje uzimajući u obzir rezultate vrednovanja, raspoloživost financijskih sredstava te ujednačenost razvoja znanstvenih polja i grana u okviru znanstvenog područja.

Ranije istraživanje (Švarc i dr., 2018) ukazalo je na više problema pri prijavi i ovakvom vrednovanju projekata, uključivši i nepotrebne administrativne zahtjeve same prijave. Konkretno, prijava projekta kod Zaklade administrativno je zahtjevnija od prijave projekata u prestižnim EU programima.³ Obrasci Potpora organizacije i Administrativni obrazac primjer su gomilanja administracije, a Prošireni sažetak je dokument temeljem kojeg nije svrhovito raditi prethodno vrednovanje projekta. No, ključan je problem identificiran u tom istraživanju ipak vrednovanje projekata te potreba njegova unapređenja. Na tom tragu je, glede dvojbi oko dvostupanjskog procesa evaluacije, na problem ukazalo i resorno ministarstvo izmjenama Zakona Hrvatskoj zakladi za znanost. U nastavku teksta, pridonosimo razmatranju uočenih problema na temelju vlastitog iskustva, pri čemu se fokusiramo na obrazloženu preporuku panela za vrednovanje temeljem koje je Upravni odbor Hrvatske zaklade za znanost, 2. srpnja 2020., donio odluku da se projektni prijedlog IP-2020-02-

³ Autor o toj činjenici svjedoči temeljem partnerstva u dvama FP7 EU projektima, WILCO <http://www.wilco-project.eu/> i TSI [https://thirdsectorimpact te u Skłodowska-Curie ITN projektu RE-DWELL](https://thirdsectorimpact.te.u.skłodowska-curie.itn.projektu RE-DWELL) <http://www.re-dwell.eu/> .

4576 “Izazovi hrvatske socijalne države i uloga lokalnih dionika u nošenju s novim socijalnim rizicima” ne upućuje u drugi krug vrednovanja.

Ovo je bila ponovljena projektna prijava. Zaklada dostavlja obavijest o rezultatima prvog kruga vrednovanja projektnog prijedloga i ne upućuje na mogućnost podnošenja prigovora. K tome, Zaklada je izmijenila obrasce za prijavu projekata u 2020. godini. Nije poznato zašto je to učinila, zasigurno je, prema načelu dobre vladavine (engl. *good governance*), o tome morala konzultirati akademsku zajednicu ili ju barem naknadno obavijestiti da je to napravila po svojoj volji.

Ponovljena projektna prijava sačinjena je temeljem pomnive analize primjedbi panela za vrednovanje te u skladu s tim poboljšala prijedlog projekta. Primjerice, prema iskustvu člana projektnog tima, u slučajevima ponovne prijave na EU Obzor 2020 projekte odgovara se na primjedbe recenzenata, dakle, poboljšavaju se sporni dijelovi prijedloga. U ovom slučaju o ponovljenoj prijavi projekta odlučivao je novi panel⁴ u kojem je samo jedna članica iz ranijega panela.

Dakle, na osnovi Proširenog sažetka, Radnog i Financijskog plana projektnoga prijedloga, a primjenjujući Kriterije za vrednovanje projektnog prijedloga u prvom krugu, panel je jednoglasno donio odluku da predloženi projekt ima znanstvenog potencijala i znanstvenu važnost, ali da nije dovoljno kvalitetno obrazložen za upućivanje u drugi krug vrednovanja.

Prošireni sažetak (dalje sažetak) od predlagača traži da na četirima stranicama navedu osnovne podatke iz životopisa voditelja, podatke o teorijskoj utemeljenosti projekta, obrazloženje zašto se projekt predlaže, pregled istraživačkih ciljeva projekta i metode koje će se koristiti za njihovo ostvarivanje te očekivane rezultate i očekivani učinak.

Dakle, sažetak projektnog prijedloga temelj je vrednovanja, a ima četiri stranice, od toga je jedna stranica životopis voditelja. Na ostalim trima stranicama, na 1,3 stranice opis je istraživačkog tima s raspoloživim resursima te financijski plan povezan s ciljevima, rezultatima i aktivnostima, s tim da se traži objašnjene svih stavki financijskog plana. Glede financijskog plana te njegove povezanosti s ciljevima, rezultatima i aktivnostima dobije se sažet, nesvrhovit tehnički tekst za vrednovanje projekta. Dakle, panel efektivno procjenjuje projektni prijedlog temeljem teksta od 1,7 stranica.

Ključni kriteriji za vrednovanje projektnog prijedloga su: 1. Projektni prijedlog ima jasno iskazan i relevantan znanstveni doprinos području istraživanja; 2. Pred-

⁴ Hrvatska zaklada za znanost (2020c). Panel Društvene i humanističke znanosti 2 (pedagogija, psihologija, edukacijsko-rehabilitacijske znanosti, logopedija, sociologija, socijalne djelatnosti, obrazovne znanosti, rodni studiji). http://www3.hrzz.hr/UserDocImages/Paneli%20za%20vrednovanje/Tablica%201_%20imenovani%20članovi%20panela%20za%20web%20.pdf

ložena metodologija jasno je opisana i prikladna je za ostvarivanje ciljeva predloženog istraživanja i 3. Radni plan projektnog prijedloga i očekivani rezultati istraživanja jasno su opisani i ambiciozni (Hrvatska zaklada za znanost, 2020d). Ti kriteriji zasigurno nisu sporni, no sporno jest pitanje koliko je akademski pošteno, a i moguće, suditi o tome kako projektni prijedlog zadovoljava sve te kriterije iz, efektivno, ne više od dviju stranica teksta?

Iz spomenutih je kriterija ponajprije teško dokučiti koliko bi se detaljno trebale opisati činjenice na ograničenom prostoru sažetka koji se vrednuje u prvom krugu, gdje se pomnivo broje znakovi koji se mogu unijeti. U tim je slučajevima jedina racionalna odluka predlagača projekta pružiti što jasniju moguću općenitu sliku projekta koja se dotiče svih kriterija (znanstvenog doprinosa, glavnih istraživačkih metoda i istraživačkih ciljeva te očekivanih učinaka). Mnogi detalji – pogotovo oni koji nisu nužni za ocjenu inovativnosti i šire relevantnosti projekta – tada nužno moraju svoje mjesto naći tek u punoj projektnoj prijavi, umjesto u sažetku. Ipak, naše je iskustvo da se izostanak takvih detalja onda uzima kao legitiman razlog odbijanja projekta.

Evo i ključnih primjedbi na predloženi projekt te odgovora istraživačkog tima.

U vrednovanju panela navodi se kako "...pored navedenih jakih strana projekta, projektni prijedlog ima više značajnih nedostataka, naročito u obrazloženju metodologije istraživanja. Dobro je da je u istraživanju planiran mješoviti kvalitativno-kvantitativni pristup, no ta odluka nije obrazložena, niti je jasno što je specifično cilj prikupljanja kvalitativnih, a što kvantitativnih podataka te kako će se oni integrirati." Autori prijedloga⁵ kaoiskusni korisnici ovih metoda i istraživači s međunarodnim iskustvom u prestižnim projektima u ovom području – što je, uostalom, vidljivo i iz traženih životopisa – ne vide ni razloga ni prostora da u tako kratkom sažetku detaljno obrazlažu različite svrhe prikupljanja kvalitativnih i kvantitativnih podataka, kao ni načine njihove integracije. Za to bi bila potrebna potpuna projektna prijava, pogotovo ako evaluatori ne smatraju da projektni prijedlog predlaže ciljeve istraživanja koje nije moguće ostvariti predloženim metodama. Iz obrazloženja se vidi da tomu nije tako, nego da se traži samo više metodoloških detalja.

Nadalje, procjenjuje se: "...zbog općenitosti ciljeva i, naročito, metodologije istraživanja, nije dovoljno jasno što će se konkretno istraživati u kojoj fazi ("radnom paketu"), kakvi će se instrumenti primijeniti i tko će biti uzorci sudionika na kojima će se istraživanje provoditi." U ranijoj procjeni bila je primjedba glede općenitosti

⁵ Članovi su projektnog tima, osim autora: prof.dr.sc. Zoran Šučur, prof.dr.sc. Zdenko Babić, doc.dr.sc. Jelena Matančević, doc.dr.sc. Danijel Baturina, dr.sc. Josip Pandžić, postdoktorand, dr.sc. Dubravka Jurlina Alibegović, znanstvena savjetnica, doc.dr.sc. Tijana Vukojičić Tomić, izv.prof.dr.sc. Maša Filipović Hrast, Sveučilište u Ljubljani i prof.dr.sc. Martin Potuček, Karlovo sveučilište u Pragu.

ciljeva i projektni je tim bio fokusiran na tu činjenicu te ju inovirao i obrazložio. U sažetku je jasno navedeno što će se u kojoj fazi konkretno istraživati. Opet, kako je moguće u tako kratkom tekstu navesti i detalje o instrumentima i opise različitih uzoraka koji će se prikupljati u pojedinim radnim paketima?

Daljnje primjedbe na sažetak: “U Radnom paketu 2 kao metode istraživanja spominju se fokusne grupe i studije slučaja čiji je opis također nedostatan, ostaje nejasno s kojim se profilima stručnjaka i kojim nositeljima politika planira provesti fokus grupe, zašto ih je baš četiri, koje su to planirane studije slučaja (npr. koje lokalne zajednice ili, barem, na temelju kojih kriterija će biti odabrane lokalne zajednice za studije slučaja i zašto baš njih osam, kako je navedeno u radnom planu), kako se studije slučaja planiraju provesti. Nedostaju i osnovne informacije o sadržaju fokusnih grupa – koja se konkretno vrsta podataka želi njima prikupiti.” Ponovno, traženje pojašnjenja tipova literature ili tipa stručnjaka koji će s intervjuirati posve je nepotrebno detaljiziranje za sažetak projekta.

Osim toga, očekuje se da smo na tri (odnosno 1,7) stranice teksta dali i “...detaľjan opis poštanske ankete, odnosno razloga za odabir ESSPROS metodologije te navođenja prednosti njezina korištenja s obzirom na ciljeve projekta.” Koji su razlozi toliko nepovjerenja da se traži opis poštanske ankete? Zar istraživački tim ne vlada tom metodologijom, što je vidljivo i iz traženih životopisa?

Konačno, ponovimo još jednom, zar se te informacije, zajedno s ostalima koje se traže u obrascu, mogu navesti na trima (odnosno 1,7) stranicama teksta? Dakle, očekuje se obrazloženje korištenja kvalitativnih i kvantitativnih metoda te opis njihove planirane integracije, opis instrumenata i različitih uzoraka kao i obrazloženje njihova izbora, kao i objašnjenje točnog broja fokus grupa, kriterija odabira lokalnih zajednica za studije slučajeva i opis poštanske ankete. Ti detalji koji nedostaju – a koje je nemoguće sve navesti u tekstu koji bi trebao u sažetom obliku predstaviti projekt – dovode do diskvalifikacija prijedloga projekta, a bez ikakvog mehanizma koji bi osigurao da evaluatori budu odgovorni za opravdanost svoje odluke.

Iako nije potrebno da članice panela budu usko specijalizirane za temu svakog projekta u prvom koraku vrednovanja – a, uistinu, na temelju uvida u istraživačke karijere članica panela zaključili smo kako nitko od njih ne bi mogao zadovoljiti kriterije recenzije za znanstveni časopis teksta na temu kojom se bavi projekt – ipak jest potrebno da članice panela o područjima koja im nisu bliska ne zaključuju isključivo iz svoje perspektive, nego da poštuju i stečena znanja i prakse kolega u posve drugom znanstvenom području istraživanja.

Da tomu nije tako, zaključili smo i zbog prethodno navedenih točaka koje sugeriraju da se metodološka opća mjesta u našem području istraživanja tretiraju kao potpune metodološke nepoznanice čije je detalje nužno navesti u samom sažetku,

a i zbog procjena poput sljedeće: “Nedostaje i obrazloženje zašto su za komparativnu analizu izabrane Slovenija i Češka Republika i kako će se ondje provoditi istraživanje.” Jasno se ističe kako se projekt bavi razvojem socijalnih država u tranzicijskim zemljama pa se onda u sažetku ne navode detalji, nema se prostora detaljizirati, a ne razumijevamo da je to svrha sažetka. Onda je nekorektno odbiti projekt zbog izostalih detalja.

Konačno, u procjeni se navode, držimo i neprikladni komentari, koji se mogu kvalificirati i zlobnima, poput, “Radnim planom se predviđa sudjelovanje na velikom broju međunarodnih konferencija (14) u odnosu na domaće konferencije (6), što bi dodatno trebalo obrazložiti” koji sugeriraju da vrednovatelji umnogomu ne poznaju brojnost i relevantnost konferencija u predmetnom području na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zar se to može i treba obrazložiti u sažetku?

Hrvatska zaklada za znanost mogla bi u tom smislu učiti i od partnerske Švicarske nacionalne zaklade za znanost s kojom provodi bilateralne istraživačke projekte.⁶ Švicarska zaklada traži manje dokumenta za prijavu projekta, a poslije administrativne provjere prijave projekta vrednovanje provode kvalificirani znanstvenici. Time se jača transparentnost rada zaklade i povjerenje akademska zajednice, a ne upada se u probleme kakvi su naslovljeni u ovom tekstu i drugim javnim negodovanjima koja su evidentirana i u spomenutim istraživanjima. Veći broj recenziranih projekta pridonio bi upoznavanju akademske zajednice s inozemnim recenzijskim standardima te povećanju kvalitete i znanstvene izvrsnosti projekata.

ZAKLJUČAK – PRIJEDLOZI ZA PROMJENE U RADU HRZZ-A

Akademska bi zajednica trebala aktivno lobirati kako bi se znatnije povećala sredstva za istraživanja i razvoj karijera mladih istraživača. K tomu, valjalo bi se založiti za povoljnije porezne poticaje građanima i tvrtkama koji bi donirali sredstava za obrazovanje i znanstvena istraživanja. Umjesto sada 2% porezno priznatih izdataka za doniranje u općekorisne svrhe, trebalo bi lobirati da se za to područje porezno priznaju donacije do 10%. To bi moglo potaknuti razvoj akademske filantropije i bolju ukorijenjenost akademske zajednice u društvu.

Statut Hrvatske zaklade za znanost treba žurno uskladiti sa zakonom te očekivati izbor novoga poduzetnog vodstva Zaklade.

Po uzoru na druge ovakve zaklade te EU istraživačke programe, trebalo bi smanjiti nepotrebnu dokumentaciju prilikom prijave projekata. Temeljem sažetka

⁶ Vidjeti: Švicarska nacionalna zaklada za znanost (2021), <http://www.snf.ch/en/theSNSF/evaluation-procedures/project-funding/Pages/default.aspx/>

napisanog na tri (odnosno 1,7) stranice ne može se obaviti valjano vrednovanje prijedloga projekta.

Prijavljeni projekti poslije administrativne provjere trebali bi biti upućivani na vrednovanje kvalificiranim recenzentima koji će za taj posao dobiti primjeren honorar.

Ako već prijedlog projekata ocjenjuju strani evaluatori, svrhovito je razmisliti o njegovu pisanju samo na engleskom jeziku. Tekstovi projekata na hrvatskom i engleskom jeziku, osobito u društvenim znanostima, mogu biti dva prilično “različita” štiva. Možda bi trebala postojati izuzeća za neka polja i grane.

Kao društveno odgovorna institucija, Zaklada bi morala za jedan dio istraživačkih programa primijenjenog karaktera, po uzoru na EU programe, raspisivati prioritete povezane s razvojnim izazovima zemlje.

Sama najavljena promjena zakona neće odgovoriti na probleme naslovljene u tekstu. Ako Zaklada namjerava pratiti europske trendove, onda mora napraviti iskorak od “privjeska” vlasti, koja nema vremena za njezin zakonit ustroj (imenovanje novoga Upravnog odbora), prema poduzetnoj i inovativnoj organizaciji sa mouređenjem svojih aktivnosti te razvijati očekivanu razinu akademske vladavine u kojoj svoje dionike prihvaća kao sukreatore programa koje provodi.

To bi mogao biti primjer dobre prakse ostvarivanja pozitivnih promjena, izgradnje društva i institucija odozdo, a u ovom slučaju, mogao bi biti ulog u održivi razvoj prevažne Hrvatske zaklade za znanost u koju će, prije svega, njezini dionici imati povjerenja.

LITERATURA

- Bežovan G (2001). Kako osuvremeniti projekt Nacionalne zaklade za znanost?. *Vjesnik*, 7. lipnja.
- Bežovan G (2019). Zaklade i učinci suvremene filantropije i izazovi razvoja hrvatskih zaklada. U: Barbić J, (ur.) *Zakladništvo u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: HAZU, 23-53.
- Getoš Kalac AM (2020). (Cyber) Bullying by Faceless Bureaucracy in Research Funding: A Case Study from the Balkans (extended version). *Unterwegs in Kriminologie und Strafrecht – Exploring the World of Crime and Criminology*. Festschrift für Hans-Jörg Albrecht. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.11926.16965>
- Hrvatska zaklada za znanost (2020a). *Godišnje izvješće za 2019. godinu*. https://hrzz.hr/wp-content/uploads/2020/10/HRZZ_godisnje-izvjesce_2019_FINAL.pdf (15. rujna 2020.)
- Hrvatska zaklada za znanost (2020b). Statut Hrvatske zaklade za znanost. <https://hrzz.hr/> (15. prosinca 2020.)
- Hrvatska zaklada za znanost (2020c). Panel Društvene i humanističke znanosti 2 (pedagogija, psihologija, edukacijsko-rehabilitacijske znanosti, logopedija, sociologija, socijalne djelatnosti, obrazovne znanosti, rodni studiji). http://www3.hrzz.hr/UserDocImages/Paneli%20za%20vrednovanje/Tablica%201_%20imenovani%20članovi%20panela%20za%20web%20.pdf (15. rujna 2020.)
- Hrvatska zaklada za znanost (2020d). Istraživački projekti (šifra natječaja: IP-02-2020) Kriteriji za vrednovanje projektnoga prijedloga u prvome krugu. https://hrzz.hr/wp-content/uploads/2020/03/IP_2020_02-Kriteriji-za-vrednovanje-A.pdf (22. veljače, 2020.)
- Labar, B (2021). Makinacije i taktike kod recenzija znanstvenih projekata, <https://www.autograf.hr/makinacije-i-taktike-kod-recenzija-znanstvenih-projekata/> (7. ožujka 2021.)
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020). Nacrt prijedloga Zakona o Hrvatskoj zakladi za znanost – obrazac prethodne procjene. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=14885> (14. studenog 2020.)
- Šiber A (2014). Kako HrZZ raspolaže javnim sredstvima? http://www.antoniosiber.org/kako_hrzz_raspolaze_javnim_sredstvima.html (15. siječnja 2021.)
- Šiber A (2021). Poznati znanstvenik poslao pismo ministru: Znanost se sputava zbog samovolje i interesa pojedinaca. *Srednja. hr*, 6. ožujka. <https://www.srednja.hr/faks/poznati-znanstvenik-poslao-pismo-ministru-znanost-se-sputava-zbog-samovolje-interesa-pojedinaca/> (7. ožujka 2021.)
- Švarc J, Čengić D, Poljanec-Borić S, Lažnjak J i Šikić L (2018) *Kamo ide hrvatski znanstvenoistraživački sustav: prema racionalnoj reformi ili prema entropiji i urušavanju?*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, <https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2018/03/Izvjesce.pdf> (15. rujna 2020.)
- The World Bank (2019). *Analysis of the Quality and Coherence of the Policy Mix*, <http://pubdocs.worldbank.org/en/260231604963957928/2b-Brief-Challenges-and-opportunities.pdf> (15. studenog 2020.)
- Zakon o Hrvatskoj zakladi za znanost (2012). *Narodne novine*, 117/01, 45/09, 92/10, 78/12 (autorski pročišćeni tekst). <https://hrzz.hr/wp-content/uploads/2019/11/AUTORSKI-PRO%C4%8C%C5%A0%C4%86ENI-TEKST-O-HRZZ.pdf> (15. siječnja 2021.)
- Švicarska nacionalna zaklada za znanost (2021). Project funding. <http://www.snf.ch/en/theSNSF/evaluation-procedures/project-funding/Pages/default.aspx> (15. siječnja 2021.)

